

ALMAN DEVLETLER HUSUSİ HUKUKU

Yazan :
Prof. Dr. Leo Raape

Çeviren :
Prof. Dr. Hikmet BELBEZ

I. TEMEL MEFHURLAR

Alman Medenî Kanununun tatbiki hakkındaki Kanunun 7 inci maddesinin 1 inci fıkrasının metni aynen şöyledir: "Bir şahsın medenî hakları kullanma ehliyeti, o şahsın tabii olduğu devletin kanunlarına göre tayin olunur". Buna göre Hamburg'ta ikamet eden 20 yaşındaki bir İsviçreli orada bir tablo satın alır ve bedelin tediyesi için de aleyhine dava açılmış olursa, akdın inikadı sırasında medenî hakları kullanma ehliyetini haiz olup olmadığı meselesi onun *millî hukuku* olan İsviçre hukukuna göre tayin edilir ve İsviçre Medenî Kanununun 14 üncü maddesi mucibince 20 yaşındaki bir kimse reşit sayıldığından bu ehliyeti haiz olduğu neticesine varılır.

Bu 7 inci madde nevinden olan hükümlere *kanunlar ihtilâfı kaideleri* veya *kanunlar ihtilâfı hükümleri* denir. Bu hükümler, Alman hükümlerinin mi yoksa yabancı bir devletin hükümlerinin mi ve bu takdirde de hangi yabancı devletin hükümlerinin tatbiki lâzımgeldiği hususunda tereddüd edilen hususî hukuk hallerine taallük eder. Bu tereddütler bilhassa, alıcının ikametgâh, inikad ve ifa yerleri dolayısıyla Almanya ve tabiiyet dolayısıyla de İsviçre ile irtibatı bulunduğu misalimizde olduğu gibi, hadisenin münhasıran Almanya ile münasebettar bulunmadığı hallerde baş gösterir. Bu vaziyete göre, Alman hukuk nizamı ile İsviçre hukuk nizamı çatışma, ihtilâf halindedirler ve bu ihtilâf da bir hükmün, yani kanunlar ihtilâfı hükmünün tatbiki suretiyle ortadan kaldırılmaktadır.

Bu çeşit hükümlere bütün devletlerin ihtiyacı vardır. Alman kanunlar ihtilâfı hükümleri olduğu gibi Fransız, İtalyan ve ilâh... kanunlar ihtilâfı hükümleri de mevcuttur. Bunlar arasında bir benzerlik, bir mutabakat bulunması arzu edilirdi, ancak bugün bundan çok uzagız. Böyle bir mutabakat en seri bir şekilde devletlerarası anlaşmalar sayesinde elde edilebilir. Nitekim bu çeşit anlaşmalar da mevcuttur. Bunlar arasında 1902 ve 1905 yıllarında yapılmış olup evlenme akdine, boşan-

maya, evliliğin hükümlerine, hacır'a ve vesayete taalluk eden beş Lahey Anlaşmasını tebarüz ettirmek lâzımdır. Ancak bu anlaşmalara bütün devletler katılmış değildir. Almanya bunların hepsine iştirâk etmişti. Fakat bugün boşanma anlaşmasına dahil değildir.

Kanunlar ihtilâfı hükümlerinin karşısında *esasa müteallik hükümler*, meselâ Alman Medenî Kanununun medenî hakları kullanma ehliyetine taallük eden 104 üncü ve müteakip maddeleri gibi asıl hususî hukuka ait hükümler yer alır.

Bir devletin kanunlar ihtilâfı hükümlerinin bütününe o devletin *devletler hususî hukuku* denir. Demek ki bir Alman, bir Fransız, bir İsviçre ve ilâh... devletler hususî hukuku mevzuu bahistir. Bu bakımdan bütün milletler tarafından kullanılmakta olan devletler hususî hukuku (*Internationales Privatrecht, droit international privé, private international law*, İngiltere ve Amerika'da buna *law of the conflict of laws*'da denmektedir). tabiri insanı kolaylıkla hataya sevkedecek mahiyettedir. Devletler hususî hukuku, devletler umumî hukuku gibi, devletlerin üstünde bir hukuk değildir, bilâkis o, yukarıda da gördüğümüz veçhile, esasa taalluk eden hükümler gibi bir iç hukuktur. Burada "devletler" kelimesinin ifade ettiği mana, bu hususî hukukun, münhasıran o devletle ilgisi bulunmayan, yani milletlerarası bir unsur taşıyan hadiselere müteallik olduğunu açıklamaktan ibarettir.

Alman devletler hususî hukuku Alman Medenî Kanununun Tatbiki hakkındaki kanunun 7 - 31 inci maddelerinde tanzim edilmiştir. Bunlardan 7 - 10 uncu maddeler şahsın hukukuna, 11 inci madde hukukî muamelelerin şekillerine, 12 inci madde haksız fiillere, 13 - 23 üncü maddeler aile hukukuna, 24 - 26 inci maddeler de miras hukukuna dairdir. 27 - 31 inci maddeler ise umumî hükümleri ihtiva etmeleri itibariyle bilhassa ehemmiyetlidirler. Bu kısa izahat dahi kanun vazının devletler hususî hukukunu eksiksiz olarak tanzim etmediğini gösteriyor. Nitekim haksız fiiller müstesna, borçlar hukukuna ve aynı haklara mütedair hükümler mevcut olmadığı gibi, mevcut kanunlar ihtilâfı hükümlerinin hepsi de o derecede umumî ifade edilmişlerdir ki, bunların daha ziyade umumî direktif mahiyetini taşıdıkları söylenebilir; bu hükümler *irtibat veya bağlama prensiplerini* (yani tatbik olunacak hukuk nizamını tayin ederken neye istinat olunacağını, hadise ile ona tatbiki lâzımgelen hukuk nizamı arasındaki irtibatın nasıl yapılacağını bildiren prensipleri) ihtiva etmekte olduklarından münferit hallerde bunların tatbiki çok kere, güç ve müphemdir.

Bütün bunlara, münhasıran Alman kanunları ihtilâfî hükümlerine taallük eden şu husus inzımam eder. Bu hükümlerin ancak pek azı meseleleri her cepheden hal eden tam hükümlerdir. Meselâ 7 inci maddenin 1 inci fıkrası bu mahiyette bir hükümdür. Zira bu madde medenî hakları kullanma ehliyetinin hangi hukuka tabi olması lâzımgereceği, *irtibatın* hangi hukuk nizamiyle tesis olunacağı meselesinin ortaya çıkacağı bütün ihtimalleri cevaplandırmaktadır. Buna mukabil Alman kanunlar ihtilâfî hükümlerinin çoğu tam olmayıp, sadece, Alman hukukunun esasa müteallik ve meselâ nesebin tashihi hakkındaki hükümlerinin tatbik olunup olunmayacağı meselesine cevap vermektedirler; bunun için de bunları tam ve *iki taraflı* kanunlar ihtilâfî hükümlerinden ayırmış olmak için bunlara *bir taraflı* kanunlar ihtilâfî hükümleri denmektedir. Demek oluyor ki bunlar boşluklar ihtiva eden nakıs hükümlerdir. Fakat bu boşlukları kıyas yolu ile kolaylıkla doldurmak kabildir. Babanın Alman olması halinde nasıl 22 inci maddenin 1 inci fıkrası mucibince Alman hukukunun nesebin tashihi hakkındaki esasa müteallik hükümleri tatbik olunacaksa, babanın bir Fransız olması halinde de Fransız hukuku hükümleri tatbik olunur ve ilâh... Bu bir taraflı ve iki taraflı kanunlar ihtilâfî hükümleri arasında, sadece Alman hukukunun esasa müteallik ve meselâ evlenmeye dair hükümlerinin ne zaman tatbik olunacağını değil, yabancı bir hukukun esasa müteallik aynı neviden hükümlerinin tatbikini de icab ettiren muayyen bazı halleri tayin eden kanunlar ihtilâfî hükümleri yer alır. Fakat bu haller mahdut olduğu için geride bu hükümlerin hiç bir suretle temas etmedikleri bir çok haller daha kalmaktadır. 13 üncü maddenin 1 inci fıkrasında durum böyledir. Gözden geçirerek kanaat getirelim: İki Fransızın Hollandada evlenmeleri hali tanzim edilmiş değildir. Bu gibi kanunlar ihtilâfî hükümlerine *nakıs iki taraflı* kanunlar ihtilâfî hükümleri denir ki, bunlar bir taraflılardan daha şümüllü olmakla beraber iki taraflılar gibi tam ve eksiksiz değildir. Bunlar da yine kıyas yolu ile doldurulmaları lâzımgelen boşluklar bırakmaktadırlar.

Devletler hususî hukukunu *Yabancılar hukukundan* ayırmak lâzımdır. Yabancılar hukuku, ister hakikî, ister hükmî şahıs olsunlar, yabancıları vatandaşlara nazaran farklı muameleye tabi tutan hukuk kaidelerini ihtiva eder. Bunlar hukukun muhtelif sahalarına taallük eden esasa müteallik hükümlerdir. Almanyada dava açan bir yabancı muhakeme masrafları için davalıya bir teminat göstermeğe mecbur mudur (Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, madde 110)? Bir iflâs vukuunda yabancı alacaklılarla yerli alacaklılar aynı haklara sahip midirler (İflâs Kanunu, madde 5)? Yabancı Almanyada gayrimenkule sahip olabilir mi?

Yoksa Medenî Kanununun tatbikine dair Hamburg Kanununun 28 inci maddesinde olduğu gibi bunun için hususî bir müsaadeye mi ihtiyaç vardır? Bütün bu meselelerde hangi devletin hukuk nizamının tatbik olunacağı meselesi mevzuu bahis olmayıp, bunlarda iç hukukun tatbiki asıldır. Binaenaleyh bu kaideler de devletler hususî hukukuna değil, başka bir hukuk sahasına, yani Yabancılar hukukuna giren hükümlerdir.

Bu suretle şimdiye kadar esasa müteallik hükümler, kanunlar ihtilâfî hükümleri, devletler hususî hukuku, bağlama veya irtibat kaideleri, bir taraflı ve ilah... kanunlar ihtilâfî hükümleri, yabancılar hukuku mefhumlarını öğrenmiş bulunuyoruz.

II. ŞAHSİ STATÜ VE AYNİ STATÜ

7 inci maddenin 1 inci fıkrasına göre irtibat için ikametgâha değil, tabiiyete bakılır. Demek oluyor ki 7 inci madde *ikametgâh prensibini* değil, *tabiiyet prensibini* benimsemiştir. Tabiiyet prensibi Almanya'da umumî olarak şahsın hukuku, aile hukuku ve miras hukukunda caridir. Buna göre 7 - 9 uncu ve 13 - 25 inci maddeleri inceliyelim: bütün bu hallerde ikametgâh değil, tabiiyet esastır; ikametgâh hukuku, yani *lex domicilii* değil, *millî hukuk*, yani *lex patriae* tatbik olunmaktadır. Misal: Muris, son ikametgâhı Romada bulunan bir Almandır. Miras Alman hukukuna göre intikal eder. Aksi: Muris, son ikametgâhı Hamburgta veya Pariste veya Londrada olan bir İtalyandır. Onun mirası da bütün bu hallerde İtalyan hukukuna göre intikal eder. Bu hususu kısmen doğrudan doğruya ve kısmen de dolayısıyla 24 ve 25 inci maddeler âmirdir. Avrupa devletlerinin çoğu gibi İtalya da tabiiyet prensibini kabul etmiştir. Buna, 19 uncu yüzyılda tabiiyet prensibine yerini terk etmek zorunda kalmış bulunan ikametgâh prensibinde ısrar eden Danimarka ve Norveçten başka *Common Law* memleketleri diye anılan İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri birer istisna teşkil eder. Bu itibarla İtalyan hâkimi, tıpkı Alman hâkimi gibi, birinci halde Alman hukukunu, ikinci ve üçüncü hallerde de İtalyan hukukunu tatbik eder. Buna mukabil Danimarkalı bir hâkim, ikametgâhı Kopenhagta bulunan bir Alman murisin vefatı halinde, Danimarka tarafından kabul edilmiş bulunan ikametgâh prensibinin icabı olarak Danimarka miras hukukunu tatbik eder. Öyle ki, icabında Danimarka bakımından Alman hukukuna nazaran başka birisi mirasçı olabilir. Görülüyor ki her iki devlet de kendi prensibinde musirdir.

Bir şahsın tabiiyet veya ikametgâh ile bağlı bulunduğu devletin hukuk nizamına onun *şahsî statüsü* denir. Buna göre, gerek Almanya ve

gerekse Danimarka bir kimsenin medenî hakları kullanma ehliyetinin hangi hukuk nizamına göre tayin olunacağı meselesini, onun şahsî statüsüne tabi kılmaktadırlar. Ayrıldıkları nokta, Almanyanın şahsî statü olarak onun millî hukukunu, Danimarkanın ise onun ikametgâhı hukukunu kabul etmelerindedir.

Şahsî statü mefhumunun karşısında *aynî statü* yer alır. Aynı statü, mevzuubahis şeyin bulunduğu devletin hukuk nizamı demektir. Misal: Hamburgdaki S yine orada A ya, Fransada bulunan bir otomobili satıyor. Satılan şey satış sırasında Fransada bulunduğundan A'nın mülkiyeti iktisap edip etmediği meselesi Fransız hukukuna, yani diğer bir ifade ile, aynı statüye göre tayin olunur.

Hukuk nizamından başka bir mana ifade etmeyen *statü* kelimesi diğer bir münasebetle de kullanılır. Nitekim miras statüsü dendiği zaman bununla miras hukukunun ve ilâh.. esasa müteallik hükümleri kasdolunur. Şahsî statü, aynı statü tabirleri, raptolunan hukuk nizamını, miras statüsü tabiri ise o hukuk nizamı içinde tatbik olunan şeyi, yani muayyen evsafaiki esasa müteallik hükümleri gösterir. Meselâ 7 inci madde ile alakalı olarak: rüşd statüsü şahsî statüdür, denebilir.

— III —

Bize devletler hususî hukukunun temel mefhumlarını ve esas prensiplerini izah etmek imkânını veren 7 inci maddenin 1 inci fıkrasından ayrılarak şimdi de devletler hususî hukukunun *umumî hükümlerine* geçiyoruz. Bunlar yukarıda da zikrolunduğu üzere, 27 - 30 uncu maddelerdir ki, bunlara bir de 11 inci maddeyi de ilâve edebiliriz.

1. MADDE 27

*Atıf*dan bahseder. Son ikametgâhı Hamburgda bulunan bir Danimarkalı ölürse, nakıs iki tarafı bir kanunlar ihtilâfı kaidesi olan 25 inci maddenin 1 inci cümlesine göre, Danimarka hukuku tatbik olunacaktır; Alman kanunlar ihtilâfı hükmü Danimarkanın miras hakkındaki esas hükümlerine yollamaktadır. Yukarıda gördüğümüz gibi, ikametgâh prensibini kabul etmiş bulunan Danimarka devletler hususî hukukuna göre ise, Alman miras hukuku tatbik olunacaktır; yani Danimarka kanunlar ihtilâfı hükmü Almanya bakımından bizi Alman miras hukukuna geri göndermekte, ona "atıf" etmektedir. 27 inci madde de bu atfın nazarı itibara alınmasını âmirdir. Bu itibarla biz 25 inci maddenin vazetmiş olduğu prensibin hilâfına olarak, 2 inci maddeye nazaran Alman mi-

ras hukukunu tatbik etmek mecburiyetindeyiz. Buna göre tabiiyet prensibini, murisin bilfarz bir Danimarkalı olması halinde, her zaman Danimarka miras hukukunun esasa müteallik hükümlerinin tatbik olunacağı şeklinde değil, hadisesine göre Danimarkalı hâkimin tatbik edeceği miras hukuku hükümleri olarak anlamak lâzımdır. Bu hükümler ekseriya Danimarka hukukunun hükümleri olacak, fakat misalimizde görüldüğü gibi, bazan da başka bir hukuk olabilecektir. Bu Danimarka tarafından kabul edilmiş bulunan ikametgâh prensibinin icabıdır.

Binnetice atfın atfı, yani *iki dereceli atfı* da kabul etmek icabediyor. Böyle bir hal, meselâ, son ikametgâhı Romada bulunan bir Danimarkalı murisin ölmesi takdirinde mevzuu bahistir. Böyle bir hadisede, meselâ murisin bir Alman bankasında hesabı bulunması ve bankadan kimin alacaklı olduğu meselesinin ortaya çıkması halinde, Danimarkalı hâkim İtalyan hukukunu tatbik edeceğinden, Alman hâkiminin de o suretle hareket etmesi lâzımgelir.

2. MADDE 28

Bilhassa miras hukuku için ehemmiyeti haizdir. Son ikametgâhı Paris'te bulunan bir muris, Fransada bir gayrimenkul bırakıyor. 24 üncü madde mucibince Alman hâkimi umumî olarak, Fransada bulunan mallar için dahi Alman miras hukukunu tatbik eder. Zira *miras statüsü* bir *mamelek statüsü* veya *küllî bir statüdür*, münferit mallara değil, malların bütününe şamildir. Böyle bir hadisede bir tek bağlama noktasını mesned almak, yani bir tek hukuk nizamına rabt etmek pratik bir ihtiyaktır ve devletlerin çoğu tarafından kabul edilmiş bulunan umumî veya küllî tevarüs prensibine de uygundur. Bunun içindir ki, ülkeleri dahilinde terekeye dahil münferit mallar bulunan bütün devletlerin hukuk nizamları, diğer bir ifade ile *münferit statüler* değil, bir tek hukuk nizamı, murisin tabiiyet rabitasiyle bağlı bulunduğu en son devletin hukuk nizamı, yani onun şahsî statüsü olan millî hukuku nazarı itibara alınır. Münferit statülere nazaran küllî statü, aynı statülere nazaran mamelek statüsü ön gelir.

28 inci madde işte bu prensibi tahdit etmektedir. Zira Fransa, Fransada bulunan bir gayrimenkule müteallik hukuk münasebetlerine istisnasız olarak, yani o gayrimenkulle alâkalı miras hukuku münasebetleri hakkında dahi, Fransız hukukunu tatbik etmektedir. Fransız kanunlar ihtilâfı hükmü, -ki 28 inci madde buna renksiz bir ifade ile "hususî bir hüküm" demektir- böyledir. Biz de bu noktâ nazara uymaktayız. Biz buna mutavaat ediyoruz. bunun aksine olan noktâ nazarımızı bilhassa gayrimenkuller bakımından fiili bir şekilde nasıl olsa tatbik ede-

miyeceğimiz içindir ki, bunu kabul ediyoruz. Bu husus şöyle ifade olunur: Münferit statü, umumî statüye nazaran, aynı bir statü, mamelek statüsüne nazaran hakkı rüçhanı haizdir (Zitelmann).

Bunun garip neticesi şudur ki, Alman murisin malları misalimizde iki ayrı hukuk nizamına göre, umumî olarak Alman hukukuna ve Fransada bulunan gayrimenkuller bakımından da Fransız hukukuna göre intikal eder.

Devletlerin çoğu Fransız noktai nazarını benimsemişlerdir; bunlara bilhassa Hollanda ve İtalya birer istisna teşkil ederler; bunun içindir ki 28 inci maddenin büyük bir ehemmiyeti vardır. Binaenaleyh şayet Alman muris aynı zamanda İngilterede, Avusturyada, Amerika Birleşik Devletlerinde de gayrimenkuller bırakırsa, bu gayri menkuller hakkında İngiliz, Avusturya ve Amerikan miras hukuku, buna mukabil İtalyada bulunan bir gayrimenkulu hakkında Alman miras hukuku tatbik olunur, zira bu gayrimenkule İtalya dahi Alman miras hukukunu tatbik eder. Burada da umumî statü münferit statüye nazaran rüçhanı haizdir kaidesi cari oluyor demektir.

3. MADDE 29

Vatansızlardan bahsetmektedir. Bunların milli hukuku yoktur. Bunun içindir ki bu gibilerin şahsî statüsü onların ikametgâhları hukukudur, bununla beraber 12. 4. 1938 tarihli kanunla tadil edilmiş bulunan yeni 29 uncu madde (keza milletlerarası hukuka temas eden diğer yeni hükümler, meselâ Alman Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 606 ıncı maddesinin yeni metni) ikametgâh tabirini kullanmayarak *mutaden bulunduğu yerden* bahsediyor ki, bu tatbikatta, hususiyle evli karılarla henüz reşit olmıyan çocuklar bakımından ehemmiyet kazanmaktadır.

Vatansız olan kimse ikametgâhını diğer bir devlete naklederse, bunun neticesinde onun şahsî statüsü de değişir, yani bir *statü değişmesi* vukua gelir.

Bir kimsenin çok kere birden çok devletin tabiiyetinde bulunduğu da vakidir; bu takdirde bir s u j e t m i x t e, çifte veya çok tabiiyetli karşındayız. Bilfarz bir Alman veya bir Fransız Arjantinde dünyaya gelmiştir. Bu takdirde o hem Alman veya Fransız ve hem de Arjantin tabiiyetindedir. Bu *i u s s a n g u i n i s* ile *i u s s o l i* arasındaki malûm farkın neticesidir. Şayet böyle bir kimse ölürse ne olacaktır? Bunun mirası hanki hukuka göre intikal edecektir? Kanun bu hususta sükût etmektedir. Bunun için de fikirler arasında ayrılık vardır; şu kadar ki bu çif-

te tabiiyetlinin tabiiyetlerinden birinin aynı zamanda Alman olması takdirinde, daima Alman hukuku tercih olunur.

4. AMME İNTİZAMI (Madde 30)

Bazan izim kanunlar ihtilâfı hükümlerimizin emrettiği yabancı madde hukukun tatbiki Alman âmme intizamımıza, yani 30 uncu maddede ifade olduğu üzere, âdab ve ahlâka (ki bununla Almanların ahlâk hakkındaki temel telâkkileri kasdolunmaktadır) veya bir Alman kanununun gayesine aykırı düşebilir. Böyle bir halde 30 uncu maddeye göre o yabancı hukuk tatbik olunmayacaktır. Binaenaleyh yabancı hukuka vaki her gönderiş bu kaydı ihtirazi altında vuku bulmaktadır, bunun içindir ki 30 uncu maddeye âmme itirazı kaydı ihtirazisini ihtiva eden bir hüküm denmektedir. Ehemmiyetli olan nokta, yabancı hukukun esasa müteallik hükümlerinin kendilerinin değil, bunların tatbikinin âmme intizamına aykırı olması keyfiyettir.

Meselâ iki Alman New-Yorkda hiç bir şekil ve merasime riayet etmeksizin evlenmişlerdir; New York hukuku (ve Amerika Birleşik Devletlerinden diğer bazılarının hukuku) buna cevaz verdiği halde, Sovyet hukuku buna artık cevaz vermemektedir. 11 inci maddenin II inci fıkrasının 2 nci cümlesine göre evlenmenin şekil ve merasimi hakkında New York Devleti hukuku, yani *lex loci actus* tatbik olunacaktır, buna göre de bu evliliği şekil bakımından muteber addetmek icabedecektir. Burada artık New Yorkun bu husustaki hükümlerinin amme intizamını incittiğine değil -ki şüphesiz böyledir- hadisemizde bunların tatbikinin incitip incitmediğine bakılır. Bu ise tamamiyle halin icaplarına bağlıdır. Alâkahılar senelerce hakiki karı koca gibi yaşamışlarsa, bunu her halde muteber addetmek, binaenaleyh evliliği sahih ve muteber saymak, bu itibarla da hayatta kalan eşi diğerinin mirasçısı ve çocukların neseblerini sahih olarak kabul etmek lâzımdır.

Amme intizamına taallük eden bu umumî hükümden başka hususi hükümler de vardır, meselâ 13 üncü maddenin III üncü fıkrası gibi: Almanya içinde ancak ve ancak Alman hukukunun şekil şartlarına riayet suretiyle evlenilebilir; bundan başka madde: 12 bir Alman Almanya dışında bir haksız fiil işlemi, meselâ orada bir kimseye karşı hiyle kullanmış olursa, kendisine karşı Alman hukukunun tecviz ettiği talep haklarından fazlası dermeyan olunamaz.

5. ŞEKİL (Madde 11)

Bir hukukî muamelenin şekli, o hukukî muamelenin mevzuunu teşkil eden hukuk münasebetinin tabii olduğu kanunlara, yani *esas hakkında*

tatbiki lâzım gelen hukuk diye ifade olunan *lex causae*'ye tabidir. 11 inci maddenin I inci fıkrasının 1 inci cümlesinin vazettiği prensip budur. Maddenin 2 inci cümlesi şunu da ilâve ediyor: bununla beraber hukuki muamelenin yapıldığı yerde yürürlükte olan kanunlara, yani *lex loci actus*'a riayet de kâfidir. Eski bir söz bu prensibi şu suretle ifade ediyor: *locus regit actum*.

Misal: 1. Bir Alman Londrada Vasiyetname Kanununun 21 inci maddesi dairesinde kendi el yazısı ile hususî bir vasiyetname tanzim ediyor. Bu vasiyetname şekil bakımından muteberdir, zira vasiyette bulunanın mirası 24 üncü madde mucibince Alman hukukuna göre intikal edecek ve binaenaleyh 11 inci maddenin II inci fıkrasının 1 inci cümlesi icabı olarak şekil bakımından da Alman hukuku cari olacaktır.

2. Vasiyetnameyi bir başkası kaleme alıyor ve bunu vasiyette bulunan kimse ile iki şahit imzalıyor. İki şahit huzurunda yapılan bu vasiyetname de şekil bakımından muteberdir, zira bu da İngiliz hukukunun şekil şartlarına uygundur.

— IV —

Bundan sonra yerin müsaadesi nisbetinde, *tatbikat bakımından en ehemmiyetli görülen bazı kanunlar ihtilâfı hükümlerini* tetkik edeceğiz.

1. EVLENME AKDI (Madde 13)

Kocayı alâkadar eden hususlarda kocanın, karıya taallük eden hususlarda da karının millî hukuku nazarı itibara alınır. İki Fransız Almanyada evleneceklerse, evlendirme memuru onlar hakkında Fransız hukukunu nazarı itibara alacaktır. Yirmi yaşındaki bir İsviçreli 17 yaşındaki bir Almanla evlenecekse, evlendirme memuru bunların nikâhlarını kıyacaktır, zira her iki millî hukukun aradığı yaş hadlerine uyulmuştur. Erkeğin ancak 21 yaşında evlenebileceğini âmir bulunan İsviçre kanununun hükmü burada tatbik olunmaz.

Mevcut bir evlenmenin sahih ve muteber olup olmadığı meselesi mevzu bahis olduğu zaman, 13 üncü maddenin I inci fıkrası hükmü de alâkadar eder. Macar bir kadınla evlenen bir Alman nişanlısının vasıflarında hataya düşmüş bulunursa, yargıç Alman hukukunu tatbik eder ki, buna göre icabında evliliğin feshi lâzımgelir. Buna mukabil kadın kocasının vasıflarında hataya düşmüşse, bu takdirde Macar hukuku tatbik edilecektir. Buna göre de icabında evliliğin iptali cihetine gidilecektir.

13 üncü maddenin III. üncü fıkrası da hasseten şekle taallük ediyor. Almanyada yapılan evlenmeler Almanyada cari olan şekil ve merasime

tabidir. Almanyada bir İngiliz ile bir Alman kadını selâhiyetli İngiliz makamları önünde evlenirlerse, bu evlenme muteber değildir, hatta ortada bir evlenme dahi mevcut değildir. Bunun İngiltere bakımından muteber olup olmadığı İngiliz hukukuna göre tayin olunur ki, İngiliz hukuku bu husustaki cevabı müsbettir. Binaenaleyh burada bir evlilik karşındayız.

Evlenme Almanya dışında aktedilmişse, bu takdirde *locus legit Actum* kaidesi cari olur. İki Alman arasında Stokholm'da kıyılan dinî nikh muteberdir, zira İsveç hukuku, yani *lex loci Actus* dinî nikâhı kabul etmektedir.

2. BOŞANMA (Madde 17)

17 inci maddenin I inci fıkrasına göre 1) kocanın, 2) boşanma ânındaki 3) millî hukuku nazarı itibara alınır. Yani tabiiyet prensibi!. Fakat buna âmme intizamı bakımından hususî bir kaydı ihtiraziyi ihtiva eden IV üncü fıkra inzımam ediyor. Hollandalı bir karı, kocası aleyhine akıl hastalığından dolayı boşanma davası açarsa, I inci fıkraya göre bu davanın reddedilmesi lâzımdır, zira Hollanda hukuku akıl hastalığını bir boşanma sebebi olarak kabul etmemektedir. Bir Romanyalı tarafların rıza ve muvafakatına müsteniden karısı aleyhine boşanma davası açarsa, bu takdirde dava IV üncü fıkraya müsteniden red olunur, çünkü tarafların rızası Romanya hukukuna göre bir boşanma sebebi olmakla beraber, Alman hukukuna göre değildir.

Kocanın hukuku prensibine, yani boşanmada yalnız ve yalnız kocanın hukukunun tatbik olunacağı esasına Evlenme Hakkındaki 4. no. lu Kararnamenin 4 üncü maddesi ile tadil edilmiş bulunan ve Alman kadınının himayesini hedef tutan ve tatbikatta çok büyük ehemmiyeti haiz olan III. üncü fıkra bir istisna teşkil eder. Bir Alman kadını bir İtalyan ile evlidir. Fakat, İspanyol hukuku ve bir çok Cenubî Amerika devletlerinin hukuku gibi İtalyan hukuku da boşanmayı kabul etmediği için, zinadan dolayı kocası aleyhine açtığı boşanma davasında bir netice elde edemiyor. Fakat bu kadın sonradan tekrar Alman tabiiyetini iktisap ediyor, bu suretle Almanya bakımından kendisini himaye için bir sebep doğmuş bulunuyor. Kendisi boşanma davası açtığı takdirde III üncü fıkra mucibince Alman hukuku tatbik olunacak ve buna göre de boşanmaya hükmolunabilecektir. Ancak böyle bir kararı İtalya'nın tanımıyacağı tabiidir. Burada da yine bir evlilik karşındayız: Evlenme Almanyada ortadan kalkmış olduğu halde, orada devam ededurmaktadır.

Yabancılar Almanyada ikamet etseler bile Alman mahkemeleri her zaman onları boşamağa salâhiyetli değildir. Zira, böyle bir karar kocanın meselâ bir Macar olması halinde olduğu gibi, onun tabi olduğu devlet tarafından tanınmıyacak ise, bu takdirde dava dahili veya millî salâhiyetsizlik değil, fakat milletlerarası salâhiyetsizlik bakımından reddolunur. Alman Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 606 ıncı maddesinin muaddel III üncü fıkrasının hükmü böyledir. Bu fıkranın önlemek istediği boşanmadır.

Alman karı ve kocanın boşanmalarına dair yabancı devletlerin mahkemeleri tarafından verilmiş bulunan kararlar Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 328 inci maddesinde (ve 606 ıncı maddenin muaddel II inci fıkrasında) yazılı şartlar yerine getirilmiş olmak şartıyla, tanınır. Görülüyor ki Almanya, Macaristan gibi, tab'alarının boşanması, sureti umumiyede evliliğe müteallik meseleleri hakkında karar vermek salâhiyetini yalnız kendi mahkemelerine inhisar ettirmiş devletlerden değildir; Zira aksi takdirde bu Almanya dışında yaşayan Alman karı kocaların menfaatlerine aykırı düşecektir. 328 inci maddede yazılı şartların yerine getirilmiş bulunup bulunmadığı Evlenmeye dair 4 No. lu Kararnamein 24 üncü maddesine göre salâhiyetli adalet bakanlığınca tayin ve tesbit olunacaktır. Bu cihet tesbit olunmadıkça yabancı mahkemesince verilmiş bulunan boşanma kararı Almanya dahilinde hiç bir hüküm ve netice vücuda getirmeyecektir. Diğer taraftan bu husus bir kere tesbit olunmakla, herkesi bağlar ve artık ne bir makam, ne bir ahkâmı şahsiye memuru, hiç bir kimse boşanma kararının sıhhatını münakaşa edemez.

3. EVLENMENİN ŞAHSİ HÜKÜMLERİ (Madde 14)

Bu hususta 1) konanın, 2) tesir ve hükümlerin hüküm ifade etmeğe başladığı andaki, 3) millî hukuku nazarı itibara alınır.

İtalyan karı koca Almanya'da ikamet eder ve kadın kocasına karşı nafaka davası açarsa, İtalyan hukuku tatbik olunur. Karı koca arasındaki nafaka talepleri, bir taraflı bir kanunlar ihtilâfı kaidesi olan 10 üncü maddenin tatbikatta en ziyade ehemmiyet kazandığı hallerdir. Karı koca (veya yalnız koca) sonradan Alman tabiiyetine girer ve karı nafaka davası açarsa, Alman hukuku tatbik olunur. Tabiiyet değişikliği statü değişikliğini intaceder.

4. KARI KOCA MALLARI HUKUKU (Madde 15)

Bu hususta 1) kocanın, 2) *evlenmenin akdi sırasındaki*, 3) millî hukuku nazarı itibara alınır.

Binaenaleyh tabiiyet değişmelerinin karı koca malları rejimi üzerinde tesiri yoktur, mal rejimleri statüsü“değişmez”. Misal:

1. Alman karı koca ilk ikametgâhlarını Metz de tesis ediyorlar. Bunların kanunî mal rejimi nedir? Bu, Alman Medenî Kanununun 1363 üncü ve müteakip maddelerinden çıkan usuldür. Fransız hukukunun kabul ettiği esas ise başkadır; Fransız hukukuna göre karı koca arasında Fransız Medenî Kanununun menkul mallar birliği usulü caridir. Taraf-lar sonradan bir evlenme mukavelesi akdetseler, meselâ mal ayrılığı usulünü kararlaştırsalar bile, Alman hukuku tatbik olunur, yani mukavele muteberdir; buna mukabil evlenmeden sonra yapılan evlenme mukavelelerini hükümsüz sayan Fransız hukukuna göre durum başkadır.

2. İtalyan karı koca Hamburg'da ikamet ediyorlar. Bunlar arasındaki karı koca malları usulü İtalyan hukukuna tabidir, binaenaleyh aralarında mal ayrılığı usulü caridir; şu kadar ki Almanya hudutları içindeki münasebetlerin himaye görebilmesi için bunu karı koca malları siciline tescil ettirmeleri lâzımgelir (Madde 16 I). Bu karı koca Alman tabiiyetine girerlerse, 14 üncü maddenin aksine olarak 15 inci madde ile kabul edilmiş bulunan değişmezlik prensibi icabı olarak durumda hiç bir değişiklik olmaz .

5. EVLİLİK DIŞINDA DOĞAN ÇOCUK (Madde 20, 21)

Evlilik dışında doğan çocuğun, babasına karşı haiz olduğu nafaka hakkı 1) anasını, 2) çocuğun doğumu anındaki, 3) millî hukukuna tabi olur. Hak sahibi olan çocuğun veya mükellef olan babanın hukuku yerine ananın millî hukukunun nazarı itibara alınması şayanı dikkattir. Fakat bunun sebebini, bu suretle gerek çocuk ile anası (Madde 20) ve gerekse (hiç değilse en mühim mesele olan nafaka hakkı mevzu bahis olması halinde) çocuk ile babası arasındaki hukukî münasebetlerin aynı hukuk nizamına tabi olmalarında aramalıdır ki, arzuya şayan olan da budur.

Misal: 1. Ana bir Almandır. Babanın millî hukukuna göre, meselâ nafaka borcunu prensip olarak babanın çocuğu resmen tanınması şartına tabi tutan lâtin hukuku çevresine göre durum ne olursa olsun, babanın nafaka borcu Alman hukukuna göre tayin olunur. Böyle bir halde la recherche de la paternité est interdite prensibi bunu alâkadar etmez.

2. Ana bir yabancıdır. Bu takdirde onun millî hukuku tatbik olunur. Ana meselâ bir Romanyalı ise, baba ancak çocuğu resmen tanıdığı takdirde (Romanya hukuku Fransız hukukuna istinad etmektedir) na-

faka ile mükellef olur. Bununla beraber icabında Alman âmme intizamının rencide olup olmadığı meselesini ortaya atan hallerden biri de budur.

(Maddenin lâfzı hilâfına olarak) babanın Alman olması halinde 21 inci maddenin 2 inci cümlesinin aşırı taleplere karşı himaye ettiğiine daha önce isaret edilmişti.

6. ANA VE BABANIN SONRADAN EVLENMELERİ SURETIYLA NESEBİN TASHİHİ (Madde 22)

Bu gibi hallerde 1) babanın, 2) nesebin tashihi anındaki, 3) millî hukuku nazarı itibara alınır.

Binaenaleyh bir Alman baba evlilik dışında doğan çocuğunun Belçikalı olan anasıyla evlenirse, bu takdirde bütün lâtin hukuku çevresine dahil hukuk nizamları gibi Belçika hukuku da çocuğun nesebinin tashih edilmiş olmasını *gerek ana ve gerek babanın* evlenmeden *evvel* çocuğu *resmen* tanımış olmaları şartına tabi tutmasına rağmen, çocuğun nesebi tashih olur.

Aksine olarak gayet bir Alman ana, evlilik dışında doğan çocuğunun babası olan bir Belçikalı ile evlenirse, Belçika hukukuna göre şart olan tanıma vaki olmadıkça, çocuğun nesebi de tashih edilmiş olmaz. Bunun içindir ki nikâhı kıyacak olan Alman evlendirme memurunun karı kocayı vaktinde Belçika kanununun bu hükmüne ikaz etmesi yerinde olur. Fakat ana baba bu şartı yerine getirmiş olsalar bile, şayet çocuk zina mahsulü ise, nesebi yine tashih edilmiş olmaz. İngiliz hukuku gibi lâtin hukuku çevresine dahil hukuk nizamları da -Alman ve İsviçre hukukunun aksine olarak- zina mahsulü çocukların neseblerinin tashihine cevaz vermemektedir. Fakat bu takdirde dahi, icabında, meselâ çocuğun Almanya'da doğmuş olması ve karı kocanın Almanyada ikamet etmeleri halinde 30 uncu maddenin kabili tatbik olup olmadığı cayı sualdir.

7. MİRAS HUKUKU (Madde 24, 25)

Bu hususta 1) murisin, 2) ölümü anındaki, 3) millî hukuku nazarı itibara alınır.

İkametgâhı Almanyada olan ve karısı ölmüş bulunan bir İtalyan geride bir tek çocuk bırakarak ölüyor. Tek mirasçı olarak da nişanlısını nasbediyor. Bu takdirde çocuk kadın ile birlikte, mirasın yarısına sahip olur. Çocuğa yalnız bir mahfuz hisse, yani nakdî bir talep hakkı tanıyan Alman hukukunun aksine olarak, tam bir miras hakkı tanıyan

İtalyan hukukuna göre durum böyledir. Binaenaleyh vereaset senedinde, vasiyetnameye rağmen, çocuk da mirasçı olarak gösterilir. . Alman ahkâmı şahsiye mahkemesinin ancak miras statüsünün, yani mirasa tatbik olunacak hukukun Alman hukuku olması halinde vazifeli olabileceği yolundaki ana kaide hilâfına olarak, bu mahkemenin -velevki münhasıran Almanyada bulunan mallar hakkında dahi olsa- bir veraset senedi verebilmesi, Alman Medenî Kanununun, tatbikatta büyük bir ehemmiyeti haiz olan 2369 uncu maddesi icabıdır.

Murisin bir Alman olması halinde 24 üncü maddenin II inci ve III üncü fıkraları, ve murisin son ikametgâhı Almanyada bulunan bir yabancı olması halinde de 25 inci maddenin 2 inci cümlesi, millî hukukun tatbik olunacağı prensibine birer istisna teşkil ederler.

Bazan da miras statüsü olarak murisin millî hukuku yerine, ikametgâh hukukunun ve gayrimenkullerin mevzubahsolması halinde de *lex rei sita*enin tatbik olduğuna 27 ve 28 inci maddelerden bahsederken temas etmiştik.

8. HAKSIZ FİLLER (Madde 12)

Bu hususta *lex loci delicti commissi*, yani haksız fiilin işlendiği yerin hukuku esastır. Bu kaideyi 12 inci madde vazetmeyip onu bir şart olarak mevcut farketmektedir.

Almanyada otomobili ile birisini çığneyen kimse, hangi devlet tabiiyetinde bulunur ve nerede ikamet ederse etsin ve mutazarrır da ister Alman ister bir yabancı olsun, ona karşı daima Alman hukukuna göre mesul olur; bu, yalnız dar manada haksız fiiller hakkında, yani kusurun mevcudiyeti halinde değil, objektif mesuliyet, yani bir şibih cürüm halinde de böyledir. (Motörlü Nakil Vasıtaları Kanunu, madde 7).

Almanya dışında otomobiliyle birisini çığneyen bir Alman o şahsa karşı prensip olarak o yer hukukuna göre mesul olur, şu kadar ki mesuliyeti sumulü Alman hukukundan fazla olamaz (Madde 12).

9. BORÇLAR HUKUKU AKİTLERİ

Bu hususta kanunî bir kanunlar ihtilâfı hükmü mevcut değildir. Tatbikatta evvelemerde tarafların iradeleriyle o hukuk münasebetini tabii tutmak istedikleri hukuk nizamı nazarı itibara alınmaktadır. Bu arada dikkata şayan olan cihet, burada, bağlama mesnedi olarak mutad olduğu üzere, tabiiyet, ikametgâh, in'ikat yeri, ifa yeri, şeyin bulunduğu yer gibi objektif bir unsurun değil, tarafların iradesi gibi sübjektif bir olayın kullanılmış olmasıdır. Alman hukuku borç statüsünü, yani esas hak-

kimda tatbik olunacak hukuk nizamını bizzat tayin etmek salâhiyetini taraflara tanımıştır. Hukuk tarafları bu hususta muhtar bırakıyor demektir ki, buna da *tarafların muhtariyeti veya irade muhtariyeti* prensibi denmektedir.

Tarafların, aralarındaki hukuk münasebetine tatbik olunacak hukuku tayin için yaptıkları mukaveleyi, ona âmil olan esas mukaveleden, meselâ alım satım, ödünç verme, kira vs. akidlerinden iyice ayırmak lâzımdır. Bu mukavele sarahaten veya zımnen yapılabilir. Meselâ Hamburglu bir satıcı ile Belçikalı bir alıcı arasında yapılan bir satış akdini tesbit eden mukavelenamede salâhiyetli mahkeme olarak Hamburg mahkemesi gösterilmiş veya mukaveleden doğan bütün ihtilâfların Hamburg'da muayyen esaslara göre kurulacak bir hakem heyetince hal olunacağı tasrih edilmiş olursa, bu takdirde derpiş olunan mahkeme veya hakemin Alman hukukuna göre hükmedeceği hususunun zımnen kararlaştırılmış olduğu kabul edilebilir; ancak bunun mutlaka böyle olması da lâzım gelmez.

Taraflar arasında böyle bir anlaşma bulunmazsa, ikinci derecede de, tarafların borç statüsü meselesini düşünmüş olmaları halinde makul olarak seçmiş olacakları hukuk nizamı nazarı itibara alınır. Alman Temyiz Mahkemesi bunu şu suretle ifade ediyor: tarafların hakikî iradelerinden sonra onların mefruz iradelerine bakılır. Buna göre Kolonya'da işi olan bir Amerikalı orada bir doktor tarafından tedavi görür veya orada bir avukatla istişarede bulunursa, bu takdirde Alman hukuku tatbik olunur. Aynı esas oteliyle akdettiği mukavele, kezalik kuyumcudan yapacağı alışverişler ve sair hakkında da caridir.

Mefruz iradenin tesbitine de imkân olmazsa, Alman tatbikatı üçüncü derecede olmak üzere irtibat noktası olarak ifa yerini nazarı itibara almaktadır. İfa yerinin neresi olduğu Alman hukukuna, yani *lex fori*'ye göre tayin olunur. Fakat ifa yeri her iki taraf için de aynı yer olmayabilir. Satıcının ticarethanesinin merkezi Kolonyada, alıcının ise Bern'de olursa, bu takdirde Kolonya birincisi için ifa yeri olduğu halde ikincisi için değildir (Alman Medenî Kanunu, madde 270) IV). Bunun neticesi olarak satıcının mükellefiyetleri alıcının mükellefiyetlerinin tabi olduğu hukuktan başka bir hukuka tabidir. Bir akit iki borç statüsü: bunun tatbikatta büyük güçlükler doğuracağı meydandadır. Lâtin hukuku çevresi ise irtibat noktası olarak ifa yerini değil, mukavelenin akdo-
lunduğu yeri kabul etmektedir. Bu suretle gerçi bir tek mukavele statüsü elde edilmekte, fakat ortaya diğer bir güçlük, yani tarafların akdi bilfarz muhabere tarikiyle veya telefonla yapmaları halinde, inikat yerinin neresi olduğu meselesi çıkmaktadır.

Borç statüsü yalnız akdin, meselâ beyi akdinin vücud bulup bulmadığı meselesini değil, böyle bir akdin hüküm ve neticelerini de tayin eder. *Müruru zaman* ve akitten çıkan alacağın temlik de bu hukuka tabi olduğu halde, medenî hakları kullanma ehliyeti meselesi buna göre tayin olunmaz. Mustakil bir mesele olan medenî hakları kullanma ehliyetini 7 nci madde tanzim etmektedir; bu arada bilhassa 7 nci maddenin III üncü cümlesindeki istisnai hükme işaret etmek ve şekil hususunda da *locus regit actum* kaidesini hatırlatmak isteriz.

10. AYNİ HAKLAR

a) Kanun bu hususta da meskûttur. Devletler hususî hukukunda aynı haklarda bir tek kaide hâkimdir, o da şeyin bulunduğu yer prensibidir. Bunun ifade ettiği mana şudur: tatbik olunacak hukuk, temlik, terhin, ve saire anında, umumî bir ifade ile: aynı neticeler tevlieden hadisenin vuku bulduğu anda malın bulunduğu devletin hukuk nizamıdır. Bu hukuk nizamında *lex rei sitae* denmekte ve bu itibarla bu prensibe de *lex rei sitae* adı verilmektedir.

Bu kaide gayrimenkuller hakkında ötedenberi kabul edilmiş olduğu halde menkuller için eskiden: *mobilia ossibus haerent* veya *mobilia personam sequuntur* prensibi cari idi. Bir menkul malın şahsa mülhak bulunduğu, onun bir cüz'ü olduğu farzedilmekte ve bundan da malın o şahsın (malik veya zilyedinin) ikametgâhının bulunduğu yerde bulunacağı neticesi çıkarılmakta ve *binaenaleyh* temlik ve saire hakkında da, mal nerede bulunursa bulunsun, şahsın ikametgâhı hukuku tatbik edilmekte idi. Bu görüş ancak 19 uncu yüzyıl içinde terk edilmiş olup bugün artık menkuller hakkında da gayrimenkuller hakkındaki esas tatbik edilmektedir.

Misaller: 1. Bir kimse Danimarkada, maliki olmıyan bir kimseden bir otomobil satın almıştır; hakikî malik, otomobilin bu anda bulunduğu Almanyada otomobilin iadesi için dava ediyor. Malik davayı kazanacaktır; zira dava zamanında otomobil Almanyada bulunmasına rağmen Alman Medenî Kanununun hüsnü niyetle iktisap edenî himâye eden 932 nci maddesi değil, hüsnü niyeti himaye etmeyen Danimarka hukuku tatbik olunacaktır. Alman âmme intizamının ihlâli mevzuu bahis değildir. Fakat otomobili tekrar bir üçüncü şahsa satar ve hakiki maliki de otomobilin iadesi için bu zâtı dâva ederse, haklı olarak hüsnü niyetle iktisap ettiği def'inde bulunabilir; bu takdirde 932 nci madde tatbik olunur.

2. Hamburg'daki alıcı A, atın maliki olmayıp ona sadece bakmak-

ta olduğunu bildiği, fakat satmak hususunda salâhiyeti bulunduğunu iddia eden S den, Paris'te bulunan bir yarış atını satın alıyor. S atı A ya gönderiyor; at yolda Almanyada iken çalınıyor. A atın iade ve teslimi için hırsız dava ediyor. Birinci soru şudur: S'nin mülkiyeti A ya devredilmesi için teslim ihtiyacı var mıdır? Alman hukuku bunu şart kıldığı halde Fransız hukukuna göre (Fransız Medeni Kanunu, madde: 1138) buna lüzum yoktur. Nazarı itibara alınacak olan Fransız hukukudur. İkinci soru da şudur: S'nin tasarruf salâhiyetine inanmış olan A nın bu hüsnü niyeti himaye olunur mu? Alman hukukuna göre himaye edilmediği halde, Fransız Medeni Kanununun 2279 uncu maddesinin I inci fıkrasından anlaşılacağı üzere Fransız hukukuna göre himaye edilir: *En fait de meubles, la possession vaut titre*. Burada da Fransız hukuku nazarı itibara alınır. Binaenaleyh hırsızın atı A ya iade ve teslim etmesi lâzımdır. Mülkiyet hakkından çıkan talep hakkının muhtevassına, hususiyle A nın zarar ve ziyan talep edemeyeceği ve sermerelerin de teslimini isteyebilip istiyemeyeceği, bundan başka dâvalının sarfiyatından dolayı ne gibi hakları haiz olduğu meselesine gelince, bu hususlar hakkında Alman hukuku tatbik olunur, zira bu meselelerin ortaya çıkmasına sebebiyet veren hâdisenin vuku bulunduğu zaman o şey Almanya varmış bulunuyordu.

Muamelelerin şekline gelince, 11 inci maddenin II inci fıkrası mucibince *locus regit actum* prensibi cari olmaz, ancak doğru olan kanaata göre bu, muamelenin ceryan ettiği anda *Almanyada* bulunan eşya hakkında böyledir. O mallar o anda Almanya dışında bulunurlarsa, bu takdirde, *locus regit actum* kaidesinin cari olup olmayacağını o yabancı hukuku tayin eder.

Misal: bir kimse Almanya dışında iken, Almanvada bulunan bir gayrimenkulu takyideden bir ipotekli borç senedini, senedin teslimi suretiyle terhin ediyor. Alman Medeni Kanununun 1154 üncü maddesi I inci fıkrasıyla 1274 üncü maddesi hükümlerine riayet edilmiş değildir, zira, yabancı hukukun emri ne olursa olsun, rehinin yazılı olarak yapılmış olması lâzımgelirdi. Esasen o yabancı devletin hukuk kaidesinin yalnız kendi ülkesi dahilinde bulunan gayrimenkuller üzerindeki ipotekleri istihdaf ettiği ve *locus regit actum* kaidesinin bu sebepten dolayı da mevzu bahis olamayacağı kabul edilebilir.

b) *Res in transitu*, yani temlik, terhin ve ilâh... ânında yolda bulunan, yani bir memleketten diğer birine karadan, denizden veya havadan nakledilmekte olan mallar hususî bir güçlük arzederler. Onlar bu anda hangi memleketedirler, *lex rei sitae* hangisidir Çok kere taraflar malların bulunduğu yeri hiç veya kat'i olarak bilmezler, buna

rağmen derhal paraya kavuşmak ihtiyacı baş gösterebilir. Bu gibi hallerde hangi hukuk nizamının tatbik edilmesi lâzımeleceği münakaşalıdır. Maksada uygun olduğu için, hem malları gönderen menşe' memleketinin, hem (mallar fiilen ister varsın, istes varmasın) varna memleketinin hukuk nizamlarının ve hem de, temlik ve saire anında mallar hakikaten ve fiilen orada bulunmak şartıyla, transit memleketinin hukuk nizamının tatbiki en doğru hal tarzı olsa gerektir. Transit memleketinin hukuk nizamının tatbikini isteyen tarafın malların o anda hakikaten o memlekette bulunduğunu ispat etmesi icabeder.

Nakledilmekte olan mallarda olduğu gibi o malları nakletmede olan vasıtalar -ki bunlara da kezalik *res in transitu* diyebiliriz- hakkında da *lex rei sitae* kaidelerini kayıtsız ve şartsız olarak tatbika imkân yoktur. Bu bakımdan bilhassa gemiler mevzu bahisdir. Gemi siciline kayıtlı gemiler üzerindeki haklara dair 15. 11. 1940 tarihli Kanunun 1 inci maddesinin II inci fıkrası, bir Alman mahkemesi tarafından tutulmakta olan gemi siciline kayıtlı bir gemi mülkiyetinin iktisabı ve ziyayının Alman kanunlarına tabi olacağı hükmünü vaz'etmektedir. *Lex rei sitae* prensibinden burada açık bir inhiraf mevcuttur. Bu gibi hallerde geminin hukuku, yani o geminin gemi siciline kayıtlı bulunduğu devletin hukuku esastır.

Mesele, bu prensibin umumî surette cari olup olmayacağı; yani mezkûr hükmün yabancı gemiler hakkında ve terhin hallerinde de tatbik edilip edilmeyeceğidir. Bu ise şüphelidir.

V. BÖLGELERARASI HUSUSİ HUKUK

Birden çok devletlerin hukuk nizamlarının çatışması halinde devletler hususî hukuku, aynı devletin muhtelif bölgelerinde cari olan hukuk nizamlarının çatışması halinde ise, bölgelerarası hususî hukuku tatbik olunur. Böyle bir hâlde de hangi hukuk nizamının, yani bölge, eyalet, kantonlardan hangisinin hukuk nizamının tatbik olunacağı meselesi ortaya çıkar. Burada da bir kanunlar ihtilâfı kaidesine ihtiyaç vardır. Bu hususa taallük eden kanunlar ihtilâfı kaidelerinin bütününe de, daha evvel de işaret olunduğu gibi, bölgelerarası, veya İsviçrede kantonlararası hususî hukuku denmektedir. Bugün çok kullanılan bir tabir olan mıntakalararası hukuk tabiri (*Interzonales Recht*) daha geniş ve daha başka bir manayı ifade etmektedir. Bu tabir (işgal kuvvetleri tarafından) muhtelif (işgal) mıntakaları teşkil edilmiş olması neticesi ortaya çıkan bütün hukukî meselelere taallük etmektedir. Bu meseleler

içerisinde doğrudan doğruya muhtelif hukuklar arasında fark bulunması münasebetiyle tahaddüs edenleri pek azdır.

Bölgelerarası hususî hukuku bugün Almanyada maalesef yeniden rol oynamaya başlamıştır. Umumî olarak bu hususta kanunî hükümler mevcut değildir, buna mukabil meselâ Polonya yalnız mufassal bir devletler hususî hukuku kanunu hazırlamakla kalmamış, bölgelerarası hususî hukuku hakkında daha da mufassal bir kanun çıkarmıştır; mamafih Polonya hukuk birliği arzeden bir devlet haline gelmek üzere olduğundan, bu sonuncu kanun ehemmiyetini gittikçe kaybetmektedir. Biz devletler hususî hukuku kaidelerimizi kıyasen tatbik etmek suretiyle işin içinden çıkmağa çalışıyoruz; şunu da bilhassa tebarüz ettirmek lâzımdır ki, 30 uncu madde de tatbik olunur, zira, maalesef Alman Devletinin muhtelif bölgelerinde cari olan hukuk nizamları sınırlandırılırken dahi âmme intizamından feragat olunamayacağı tecrübe ile sabit olmuştur. Meselâ Rus muntikasında vukubulan tazminatsız istimlâkleri düşününüz.

Devletler hususî hukukunda tabiiyetin esas tutulduğu hallerde burada şahsın bulunduğu yer nazarı itibara alınır. Binaenaleyh bölgelerarası hukukunda şahsî statü, ikametgâh hukuku, yani *lex domicilii* daha doğrusu şahsın mutad olarak bulunduğu yerin hukukudur.

Doğu Almanyada 17. 5. 1950 tarihli Kanun gereğince reşitlik ve binnetice evlenme ehliyeti de (Madde 2) 18 inci yaşın ikmaliyle tamamlanmış olur. Bölgelerarası hususî hukuk meselelerini izah ederken halen büyük bir alâka toplamakta olan bu kanundan da faydalanmak isteğine mukavemet zorundayız: zira yakından tetkik olununca bu meselelerin bu etüdün dar çerçevesi içinde mütalâa edilemeyecek kadar mütenevvi ve muğlak oldukları anlaşılır.

Yazının daha iyi anlaşılmasını temin için metinde geçen maddelerin de tercümesini neşrediyoruz.

**ALMAN MEDENİ KANUNUNUN TATBİKİ HAKKINDA
18 AĞUSTOS 1896 TARİHLİ KANUNUN
7 - 31 İNCİ MADDELERİ**

DEVLETLER HUSUSİ HUKUKU

Madde 7. (Medenî hakları kullanma ehliyeti) :

Bir şahsın medenî hakları kullanma ehliyeti, o şahsın tabi olduğu devletin kanunlarına göre tayin olunur.

Reşit olan veya hukuken reşit sayılan bir yabancı Alman tabiiyetini

iktisap ederse, Alman kanunlarına göre reşit olmasa bile bir reşidin hukukî sıfatını muhafaza eder.

Bir yabancı Almanyada bir hukukî muamele yapar, fakat bu muameleyi yapmak hususunda medenî hakları kullanma ehliyetini haiz olmaz veya bu ehliyeti takyidedilmiş bulunursa, Alman kanunlarına göre hakları kullanma hususunda ehil sayıldığı nisbette bu muameleyi yapmak hususunda da ehil sayılır. Bu hüküm, aile hukuku ve miras hukukuna müteallik muamelelerle yabancı bir gayrı menkule taallûk eden muameleler hakkında tatbik olunmaz.

Madde 8 (Hacir) :

İkametgâhı Almanyada olan veya ikametgâhı yoksa kendisi mutaden Almanyada bulunan bir yabancı Almanyada Alman kanunlarına göre hacir altına alınabilir.

Madde 10 (Cemiyetler) :

Yabancı bir devlet tabiiyetinde olan ve o devlet kanunlarına göre medenî haklardan istifade ehliyetini haiz olan ve Almanyada da ancak Medenî Kanunun 21 ve 22 nci maddeleri hükümlerine göre medenî haklardan istifade ehliyetini iktisab edebilecek olan bir cemiyet, ehliyeti Bakanlar Kurulu kararıyla tanınmak şartıyla ehil sayılır. Bu suretle tanınmamış olan yabancı cemiyetler hakkında şirket hakkında hükümlerle Medenî Kanunun 54 üncü maddesinin 2 inci cümlesi hükmü tatbik olunur.

Madde 11 (Hukukî muamelenin şekli) :

Bir hukukî muamelenin şekli, o hukukî muamelenin mevzuunu teşkil eden hukukî münasebetin tabi olduğu kanunlara göre tayin olunur. Bununla beraber hukukî muamelenin yapıldığı yerde yürürlükte olan kanunlara riayet de kâfidir.

1 inci fıkranın 2 nci cümlesi, bir şey üzerinde bir hak ihdası veya böyle bir hakta tasarruf için yapılan bir hukukî muamele hakkında tatbik olunmaz.

Madde 12 (Haksız fiiller).

Almanya dışında ika olunan bir haksız fiilden dolayı bir Almanya karşı, Alman kanunlarının tecviz ettiğinden daha şümulü talep hakları dermeyan edilemez.

Madde 13 (Evllenme akdi) :

Nişanlılardan biri Alman olsa dahi evlenme akdi münasebetiyle nişanlılardan her biri hakkında nişanlının tabi olduğu devletin kanunları nazarı itibara alınır. Almanyada evlenen yabancılar hakkında da aynı hüküm cari olur.

9 uncu maddenin 3 üncü fıkrası mucibince ölüm hakkında karar verilmiş bulunan bir yabancınn karısının evlenmesi halinde Alman kanunları tatbik olunur.

Almanyada yapılan evlenmelerin şekli münhasıran Alman kanunlarına göre tayin olunur.

Madde 14 (Alman karı ve koca arasındaki şahsî münasebetler) :

Alman karı ve koca arasındaki şahsî münasebetler, bunların ikametgâhları Almanya dışında bulunsa dahi, Alman kanunlarına göre tayin olunur.

Kocanın Alman tabiiyetini kayıp karının ise muhafaza etmiş olması hallerinde de Alman kanunları tatbik olunur.

Madde 15 (Karı koca malları hukuku) :

Koca evlenme sırasında Alman tabiiyetinde bulunduğu takdirde karı koca mallarının tabi olduğu usul Alman kanunlarına göre tayin olunur.

Koca evlendikten sonra Alman tabiiyetini iktisabeder veya yabancı karı ve kocanın ikametgâhları Almanyada bulunursa, karı koca malları hakkındaki usul, kocanın evlenme sırasında tabiiyetini haiz olduğu devletin kanunlarına göre tayin olunur; şu kadar ki bu kanunlara göre caiz olmasa dahi, karı ve koca bir evlenme mukavelesi akdedebilirler.

Madde 16 :

Yabancı karı kocanın veya evlenmeden sonra Alman tabiiyetine giren karı ve kocanın ikametgâhları Almanyada bulunursa, Medenî Kanununun 1435 inci maddesi hükümleri kıyasen tatbik olunur; yabancı kanuna göre kanunî usul mukavelesi hükmünde telâkki olunur.

1357, 1362, 1405 inci maddelerin hükümleri üçüncü şahıslar hakkında daha müsait oldukları takdirde, tatbik olunurlar.

Madde 17. (Boşanma) :

Boşanma hakkında, kocanın, boşanma davasının ikamesi sırasında tabiiyetinde bulunduğu devletin kanunları tatbik olunur.

Koca bir başka devlet tabiiyetinde iken tehaddüs eden bir boşanma sebebi ancak o devletin kanunlarına göre de boşanma veya ayrılık sebebi olmak şartıyla, boşanma için bir sebep olarak ileri sürülebilir.

Boşanma kararının verildiği tarihte yalnız karı Alman tabiiyetinde olsa dahi karının boşanma davası hakkında Alman kanunları tatbik olunur; bu takdirde boşanmaya hükmolunusa, Alman kanunlarına göre caiz olmak şartıyla, kocanın talebi üzerine kusurun karıda olduğuna karar verilebilir.

Yabancı bir kanuna müsteniden Almanyada boşanmaya karar verilebilmesi için boşanmanın hem o yabancı kanuna göre ve hem de Alman kanunlarına göre caiz olması şarttır.

Madde 18 (Sahih neseb) :

Bir çocuğun nesebinin sahih olup olmadığı, ananın kocasının çocuğun doğumu anında Alman tabiiyetini haiz olması veya doğumdan evvel ölmüşse, son tabiiyetin Alman olması halinde Alman kanunlarına göre tayin olunur.

Nesebin reddi davasına, çocuğun yalnız annesinin Alman tabiiyetinde olması veya ana ölmüşse, ölüm anında Alman tabiiyetini haiz bulunması ve çocuğun da red anında henüz reşit olmaması veya ölmüşse, red anında henüz reşit olmayacaktıysa dahi Alman kanunları tatbik olunur. Çocuk velâyet veya anasının vesayeti altında bulunursa, haklarının himayesi için lüzumlu görüldüğü takdirde kendisine bir kayyım tayin olunur.

Madde 19 (Ana baba ile sahih nesebli çocuk arasındaki hukukî münasebetler) :

Ana baba ile nesebi sahih çocuk arasındaki hukukî münasebet, babanın ve baba ölmüşse, ananın Alman tabiiyetinde olması halinde Alman kanunlarına tabi olur.

Babanın veya ananın Alman tabiiyetini kayı ve fakat çocuğun bu tabiiyeti muhafaza etmiş olması halinde de aynı kaide cari olur .

Madde 20. (Ana baba ile nesebi gayri sahih çocuk arasındaki hukukî münasebetler) :

Evlilik dışında doğan çocuk ile anası arasındaki hukukî münasebet, ananın Alman tabiiyetinde olması halinde Alman hukukuna göre tayin olunur. Ananın Alman tabiiyetini kayı, çocuğun ise bu tabiiyeti muhafaza etmesi halinde de aynı kaide cari olur.

Madde 21 (Babanın nafaka mükellefiyeti) :

Babanın evlilik dışında doğan çocuğa karşı olan nafaka borcu ile ananın gebelik, doğum ve nafaka masraflarını tediye borcu, ananın, çocuğun doğumu sırasında tabiiyetinde bulunduğu devletin kanunlarına göre tayin olunur; şu kadar ki Alman kanunlarının tecviz ettiğinden daha şümüllü talep hakları dermeyan edilemez.

Madde 22 (Nesebin tashihi, evlâdedinme) :

Evlilik dışında doğan bir çocuğun nesebinin tashihi ve evlâd edinme, babanın, nesebin tashihi veya evlâd edinenin, evlâd edinme anında Alman tabiiyetinde bulunmaları halinde Alman kanunlarına göre tayin olunur.

Çocuk Alman tabiiyetinde bulunmakla beraber baba veya evlâd edinen yabancı bir devlet tabiiyetinde bulunurlarsa, çocuğun veya aile hukuku bağlarıyla bağlı bulunduğu şahsın Alman kanunları mucibince zarurî olan muvafakatı lâhik olmadıkça, nesebin tashihi veya evlâd edinme hüküm ifade etmez.

Madde 23 (Vesayet veya kayyımlik) :

Almanyada bir yabancıya bir vasi veya kayyım tayin edilebilmesi için, o yabancıнын tabi olduğu devletin kanunlarına göre himayeye muhtaç olması veya Almanyada vesayet altına alınmış bulunması, tabi olduğu devletin de onun himayesini tekabül etmemiş olması şarttır.

Vasilik veya kayyımlik hükmedilmiş olmadıkça Alman vesayet mahkemesi geçici tedbirler ittihaz edebilir.

Madde 24 (Almanın mirası) :

Bir Almanın mirası, ikametgâhı Almanya dışında bulunsa dahi Alman kanunlarına göre intikal eder.

Bir Almanın ikametgâhı ölümü anında Almanya dışında bulunursa mirascılar, tereke borçlarından dolayı olan mesuliyetleri hususunda murisin ikametgâhının bulunduğu yer kanunlarına da istinad edebilirler.

Ölüme bağlı bir tasarrufda bulunan veya böyle bir tasarrufu ortadan kaldıran bir ecnebi Alman tabiiyetini elde ederse, böyle bir tasarrufun yapılmasının veya ortadan kaldırılmasının muteber olup olmadığı, o şahsın, bu tasarrufu yaptığı veya ortadan kaldırdığı anda tabiiyetini haiz olduğu devletin kanunlarına göre tayin olunur; Alman kanunlarına göre henüz lüzumlu yaş haddine varmamış olsa bile ölüme bağlı tasarruflarda bulunmak ehliyetini muhafaza eder. 11 inci maddenin 1 inci fıkrasının 2 nci cümlesi hükmü mahfuzdur.

Madde 25 (Yabancı mirası) :

Ölümü anında ikametgâhı Almanyada bulunan bir yabancıнын mirası, ölümü anında tabiiyetini haiz olduğu devletin kanunlarına göre intikal eder. Bununla beraber bir Alman, münhasıran Alman kanunlarına müsteniden haiz olduğu miras haklarını dahi dermeyer edebilir; meğer ki murisin tabi olduğu devletin hukukuna göre, ikametgâhı o devlette bulunan bir Almanın mirası münhasıran Alman kanunlarına göre intikal etsin.

Madde 26 :

Almanya dışında açılan bir mirasa dahil mallardan bazıları, orada cari kanunlara göre mirasçı veya musaleh olan kimseler lehine olarak ve Alman makamlarının tavassutuyla Almanyaya intikal ederse, bir başkası,

mirasçı veya musaleh sıfatıyla o mallar üzerinde bir hakkı bulunduğu iddiasıyla malları teslimden imtina edemez.

Madde 27. (Atıf) :

7 inci maddenin I inci, 13 üncü maddenin I inci, 15 inci maddenin II inci, 17 nci maddenin I inci fıkralarında ve 25 inci maddede kanunlarının tatbiki lâzımgeldiği beyan olunan bir devletin hukukuna göre Alman kanunlarının tatbiki icabederse, bu takdirde bu kanunlar tatbik olunur.

Madde 28 (İstisnaları) :

15 inci ve 19 uncu maddeler, 24 üncü maddenin I inci fıkrası ve 25 inci ve 27 inci maddeler hükümleri, bu hükümler mucibince kanunlarının tatbiki gereken devletin ülkesi dahilinde vukua gelmeyen ve ülkesi dahilinde vukubuldukları devletin kanunlarına göre de hususî hükümlere tabi olan hadiseler hakkında tatbik olunmazlar.

Madde 29 (Tabiiyetsizler) :

Bir şahsın tabi olduğu devlet kanunlarının tatbiki lâzımgelen hallerde tabiiyeti bulunmayan bir kimsenin hukukî münasebetleri hakkında, o şahsın mutaden bulunduğu yer, böyle bir yer yoksa arızı olarak bulunduğu veya o anda bulunmuş olduğu yerde cari olan kanunlar tatbik olunur.

Madde 30 (Âmme intizamı) :

Bir yabancı kanunun tatbiki âdab ve ahlâka veya bir Alman kanununun maksadına aykırı düşerse, o kanun tatbik edilmez.

Madde 31 (Misliyle mukabele) :

Başbakan, Bakanlar Kurulunun da tasvibi ile, bir yabancı devlete ve onun tab'aları ve hukukî haleflerine misliyle mukabele edilmesini karar altına alabilir.

Alman devletler hususî hukuku hakkındaki bir yazısını tercüme ettiğimiz Prof. Leo RAAPE, Wolff, Rabel, Nussbaum, Lewald gibi hukukçular Almanyayı terk ettikten sonra orada yalnız kalmış olan büyük devletler hususî hukuku âlimidir. Kendisi 1878 de doğmuş, 1906 Bonn Üniversitesinde doçent, 1908 de Halle Üniversitesinde profesör ve 1915 te de yine aynı Üniversitede ordinaryus profesör olmuştur. 1924 senesinden beri de Hamburg Üniversitesinde profesör olan Raape'nin en mühim eseri, Alman Medenî Kanunu hakkındaki en büyük şehrlerden biri olan Staudinger's Kommentar'ın VI inci cildinin 2 inci kısmını teşkil eden Devletler hususî hukuku hakkındaki gerhidir. Profesörün Alman ve Fransız

devletler hususî hukukunu mukayeseli olarak izah eden bir yazısı tarafımızdan daha önce tercüme ve Siyasî İlimler Mecmuasında (1924 sah. 89) neşir edilmişti. Alman Devletler Hususî Hukuku hakkındaki bu yazısının tercümesinin negri, 73. üncü yaşını idrâk ettiği bir zamana (14 Haziran 1951) rastladığından dolayı kendimizi bahtiyar ad ve bu vesileyle eser ve yazılarının bir listesini aşağıya ilâve ediyoruz.

Prof. Dr. Hikmet BELBEZ

ESERLERİ

Der Besitzerwerb ohne Besitzwillen nach dem bürgerlichen Gesetzbuch, 1901 (doktora tezi).

Das gesetzliche Veräußerungsverbot, 1908.

Die Wollensbedingung, 1910, 2. tabı 1912.

Der Verfall des griechischen Pfandes besonders des griechisch-ägyptischen, 1912.

Die Verfallklausel beim Pfand bei der Sicherungsübereignung, 1913.

Dernburg, Das Bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens, cild II 2, adlı eserin yeni (4 üncü) tabı, 1914.

Internationales Privatrecht, Staudinger'in Alman Medenî Kanunu Şerhi, cild VI 2, 1931.

Les rapports juridiques entre parents et enfants comme point de départ d'une explication pratique d'anciens et de nouveaux problèmes fondamentaux du droit international privé, 1936.

Deutsches Internationales Privatrecht, 1. tabı 1938/39, 2. tabı 1945, 3. tabı 1950.

Staatsangehörigkeit und Scheidungsakt sowie internationale Zuständigkeit in Scheidungsprozessen mit besonderer Berücksichtigung des französischen, belgischen, holländischen und rumanischen Rechts, 1943.

Staatsangehörigkeit kraft Eheschliessung und kraft Abstammung. Eine rechtsvergleichende Untersuchung zur Staatsangehörigkeit und zum Internationalen Privatrecht, 1948.

Die Rechtsstellung des unehelichen Kindes nach dem neuen Italienischen Zivilgesetzbuch. Zugleich ein Beitrag zu dem sog. Anerkennungssystem im allgemeinen, 1948. Daha önce İtalyanca olarak Annuario di diritto comparato cild 17 (1943) sah. 91 vdd. da intişar etmiştir.

Internationales Privatrecht, in der Schriftenreihe "die Verwaltung", herausg. v. F. Giese, Heft 7, 1951.

MAKALELERİ

Über den Begriff der Vaterschaft, Jher. Jahrb. 51 (1907) sah. 239.

Resolitivbedingung und gesetzliches Pfandrecht, DJZ. (1908) sah. 133.

Die testamentarische Willkürbedingung, Zitelmann'a 60 inci yılı armağanı (1913), 2. Kasım sah. 1 - 30.

Gebrauchs - und Besitzüberlassung, Jher. Jahrb. 71 (1921) sah. 97.

Das Haftungsgestaltungsrecht des Erben, Jher. Jahrb. 72 (1922) sah. 293.

- Vorläufige Ehelichkeit, Ziv. Arch. 120 (1922) sah. 134.
 Zustimmung und Verfügung, Ziv. Arch. 121 (1923) sah. 257.
 Aneignungsüberlassung. Zugleich ein Beitrag zum Begriff des sonstigen Rechts, (§. 823 I), Jher. Jahrb. (1924) sah. 179.
 Verfügungsvollmacht, Ziv. Arch. 123 (1926) sah. 194.
 Die Aufwertung der Hypotheken, Gruchots Beitr. 68 (1927) sah. 181.
 Aneignungsüberlassung auf Grund einer Bergwerkspacht. Ein Rechtsgutachten. Ziv. Arch. 136 (1932) sah. 210.
 Probleme aus dem internationalen Ehe recht. 11. 11. 1932 de verilmiş olan rektör-lük nutku.
 Welches ist das Scheidungsstatut einer Ehe, die nach dem Heimatrecht des Ehe-mannes nichtig, vom Standpunkt des deutschen Rechts aber gültig ist? Jur. Woch. 1934 sah. 2951.
 Die Rechte des Mandanten bei vertragswidriger Ausführung des Auftrages. Eine Kritik des Urteils des Reichsgerichts vom 3. 3. 1934, Ziv. Arch. 141 (1935) sah. 88.
 Die Testierbefugnis der Vorerben (RG. cild 95 sah. 278). Ziv. Arch. 140 (1935) sah. 233.
 §181 und Unentgeltlichkeit, Ziv. Arch. 140 (1935) sah. 352.
 Das Erbe des Nacherben und der Ersatznacherbe, Deutsche Notar. Zeitschrift 1935, sah. 626.
 Probleme der Wandlung und Minderung, Lehmann'a armağan 1937 sah. 159.
 Zession der gestundeten Hypothek, Ziv. Arch. 145 (1939) sah. 341.
 Grundzüge des deutschen internationalen Privatrechts unter Berücksichtigung des französischen internationalen Privatrechts, Deutsche Justiz 1941 sah. 915, 938.
 Türkçe tercümesi: Fransız devletler hususi hukuku ile karşılaştırmak suretiyle alın devletler hususî hukukunun ana hatları, Siyasi İlimler Mecmuası, 1942 sah. 89.
 Die Beweislast bei positiver Vertragsverletzung, zugleich ein Beitrag zur Überlas-sung von Sachen von gefahrdrohender Beschaffenheit, Ziv. Arch. 147 (1941) sah. 217.
 Rückverweisung im Falle eines französischen Erblassers mit letztem Wohnsitz in Deutschland (Tatbikat K. madde 25, 27). DR. 1943 sah. 682.
 Die Form der Eheschliessung nach internationalem Recht - mit Bezug auf das Kontrollratsgesetz Nr. 52 v. 21. April 1947, Kiesselbach'a armağan 1947, sah. 141.
 Die Staatsangehörigkeit des Kindes aus einer von einem Engländer mit einer De-utschen hier nicht gemäss den deutschen Formvorschriften geschlossenen Ehe, MDR. 1948 sah. 98.
 Internationales Privatrecht,